

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОПЕТРОВСЬКА МЕДИЧНА АКАДЕМІЯ
МІНІСТЕРСТВА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ»**

Факультет післядипломної освіти

**Кафедра педіатрії, сімейної медицини та клінічної лабораторної
діагностики**

**ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО
В СІМ'Ї НАД ДІТЬМИ:
МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПОГЛЯД НА
ПРОБЛЕМУ**

Інформаційно-методичний посібник

За редакцією професора С.О. Мокія-Сербіної

**Львів
«Новий Світ-2000»
2021**

УДК 343.62:316.658.2

Рекомендовано до друку Вченою радою
ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»

Рецензенти:

Бекетова Галина Володимирівна – завідувач кафедри дитячих і підліткових захворювань Національної медичної академії ім.П.Л.Шупика, доктор медичних наук, професор

Петков Сергій Валерійович – перший проректор з науково-педагогічної роботи університету імені Альфреда Нобеля, доктор юридичних наук, професор

Д66 Домашнє насильство сім'ї над дітьми : міждисциплінарний погляд на проблему : інформаційно-методичний посібник / С.О.Мокія-Сербіна, М.К. Золотарьова, В.В. Чечель, Т.В. Литвинова, Н.І Заболотня; за редакцією проф. С.О.Мокія-Сербіної. – Львів: Вид. «Новий Світ-2000», 2021. – 129 с.

ISBN 978-617-7519-68-2

В інформаційно-методичному посібнику здійснено аналіз стану розробки проблеми домашнього насильства над дітьми у сучасній медико-психологічній та юридичній літературі, дана характеристика видів насильства та їх наслідків, висвітлено питання ранньої діагностики та профілактики.

Посібник рекомендовано для лікарів, інтернів, студентів вищих медичних закладів.

ISBN 978-617-7519-68-2

© С.О. Мокія-Сербіна, М.К. Золотарьова,
В.В. Чечель, Т.В. Литвинова,
Н.І. Заболотня, 2021

© «Новий Світ-2000», ФОП Піча С.В., 2021

ЗМІСТ

<i>Вступ</i>	4
<i>Розділ 1</i> ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ВІДНОСНО ДІТЕЙ: АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ.....	7
<i>Розділ 2</i> СИНДРОМ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ДІТЬМИ: МЕДИЧНІ АСПЕКТИ.....	20
<i>Розділ 3</i> НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ПРОТИ ДІТЕЙ.....	36
<i>Розділ 4</i> ПОСТТРАВМАТИЧНІ СТРЕСОВІ РОЗЛАДИ У ДІТЕЙ.....	44
<i>Розділ 5</i> ПРОФІЛАКТИКА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ.....	48
<i>Розділ 6</i> МЕДИКО-СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ДІТЕЙ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА.....	60
ДОДАТКИ.....	69
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	126

ВСТУП

Домашнє насильство в сім'ї на сьогодні залишається актуальною і багатогранною проблемою, властивою будь-якому суспільству, незалежно від рівня його соціального, політичного та економічного розвитку.

Діти - найбільш вразливі члени нашого суспільства, які не вміють, в силу свого віку, протистояти насильству. Вони повністю залежать від дорослих, коли мова йде про виховання, розвиток, навчання, підтримку та захист, що вимагає постійної уваги і турботи з боку суспільства і сім'ї.

Всі типи неблагополучних сімей характеризуються спільною рисою - жорстоке поводження з дітьми. Жорстоке поводження з дітьми і зневага їхніми інтересами можуть мати різні види і форми, але їх наслідком завжди є серйозний збиток для здоров'я, розвитку і соціалізації дитини, а нерідко, і загроза життю. За даними ЮНІСЕФ кожні 5 хвилин в світі вбивають дитину. Згідно з даними ВООЗ приблизно 20% жінок і 5-10% чоловіків повідомляють про те, що в дитинстві вони піддавалися сексуальному насильству, 25-50% - фізичному. Все це свідчить про важливість досліджуваної проблеми жорстокого поводження з дітьми, необхідність ретельного дослідження даного явища і пошук більш ефективних заходів захисту.

У державній політиці щодо соціального захисту дітей від насильства відзначаються позитивні зміни. На державному рівні приймаються нормативно-правові акти, що регламентують діяльність уповноважених органів з виявлення, профілактики та припинення домашнього насильства.

Однак, як показує практика, вести мову про оперативне реагування уповноважених органів, діяльність яких спрямована на боротьбу з домашнім насильством, передчасно.

Органи охорони здоров'я повинні відігравати активну роль у запобіганні та пом'якшенні наслідків домашнього насильства над дітьми. Після народження дитини перед батьками стоїть життєво важливе завдання організації її зовнішнього та внутрішнього життя і саме в цей період можуть виникати перші паростки насильства. В основі сучасних концептуальних підходів розвитку дитячої охорони здоров'я на первинній ланці, закладений принцип оцінки та аналізу факторів середовища, які формують здоров'я дитячого населення, і, як наслідок, пошук організаційних технологій, що мають максимальну соціалізацію ефективно інтегрованих в такому середовищі. Саме комплексний медико-соціальний підхід до спостереження за життям і здоров'ям кожної дитини дозволить домогтися максимально позитивних результатів.

У повсякденній практиці безпосередня участь лікарів первинної ланки (педіатрів, сімейних лікарів) у вирішенні питань медико-соціальної допомоги виникає найчастіше в умовах явної загрози життю і здоров'ю дитини. Рання діагностика недоброчинного соціуму, медичний супровід соціальної адаптації не проводиться або проводиться у вкрай обмеженому обсязі.

Раннє виявлення ознак жорстокого поводження з дітьми залежить не тільки від лікарів первинної медичної допомоги, а й лікарів інших спеціальностей. Відзначено явно недостатній рівень знань з їх діагностики, в зв'язку з чим, медична статистика недооцінює масштаби проблеми, і значну кількість смертей в результаті жорстокого поводження з дітьми відносять до травм, опіків, утоплень, синдрому раптової смерті та ін.

Захист дітей повинен бути частиною професійної підготовки кожного медичного працівника в сфері педіатрії. Серед проблем, що впливають на організацію і якість медико-соціальної допомоги сім'ям та дітям, необхідно віднести недостатню професійну і післядипломну підготовку медичних працівників, відсутність підручників, навчальних посібників, за якими вони могли б отримати необхідну інформацію. Усе це послужило підставою для створення інформаційно-методичного посібника. Оскільки проблема протидії домашньому насильству та допомоги постраждалим дітям має комплексний характер для її розкриття були залучені фахівці різних напрямків: медицини, права, психології.

При підготовці посібника були використані публікації українських і зарубіжних колег та нормативно-правові акти за останні 6 років.

В інформаційно-методичному посібнику здійснено аналіз стану розробки проблеми домашнього насильства, синдрому жорстокого ставлення до дітей в сучасній медико-психологічній та юридичній літературі, представлено характеристику видів насильства, їх наслідків, висвітлено питання раннього виявлення факторів, які вказують на ймовірність виникнення ризиків для здоров'я і розвитку дитини, ознаки жорстокого поводження з дитиною, що потребують негайного реагування з боку працівників закладу охорони здоров'я, порядок надання медичної допомоги вже постраждалим дітям.